

християнських церков України (С.Яковлев), Союзу «Церква Божа України» (О.Демидович), Об'єднання «Церква Божа в пророцтвах» (В.Вознюк), Української Християнської Євангельської Церкви (Л.Падун) та Об'єднаної Християнської Євангельської Церкви Живого Бога (С.Балюк).

Пропозиція, висунута на зустрічі єпископом О. Демидовичем, передбачала підписання документа, що регламентував би відносини між всіма п'ятидесятницькими об'єднаннями України, сприяв взаєморозумінню і співпраці. [Звернення до Євангельських Церков України // Сходи. Українська християнська газета. – 2000 р. – серпень – №8(13)].

Висунутий проект фактично констатував ті проблеми, які проявились у відносинах між цими, здавалося б, спорідненими течіями. Його осмислення і обговорення, незалежно від того, які наслідки воно матиме, об'єктивно сприяє консолідації між ними. Таким чином, серйозність інтеграційних намірів п'ятидесятницьких лідерів покаже час.

М.ЧЕРЕНКОВ ■

ПЕРСПЕКТИВИ ДІАЛОГУ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ПРОТЕСТАНТІВ З ХРИСТІЯНАМИ ІНШИХ КОНФЕСІЙ УКРАЇНИ

Можливості діалогу ґрунтуються не стільки на конкретних соціокультурних характеристиках євангельського протестантизму, скільки на його богословських інваріантах, властивих всім напрямам та періодам триваючої Реформації. З огляду на соціальний стан сучасного українського євангельського протестантизму, перспективи діалогу видаються занадто проблематичними. Але мінливий культурний та політичний контекст може актуалізувати різні виміри та вектори того ж самого феномену. Тому варто мати на увазі, окрім фактичного стану, ще й приховані можливості діалогу, історичний досвід, виклики духовної ситуації часу.

Європейський протестантизм в його зовнішніх формах стримує оптимізм українських євангельських протестантів щодо європейського шляху розвитку. Екуменічний діалог в Європі переживає глибоку кризу, та навіть пожвавлення відносин непокоїть протестантів, бо погрожує втратою малоусвідомленої, слабкої ідентичності. Враховуючи сучасні європейські реалії, українські євангельські протестанти обирають орієнтиром для себе не стільки західний протестантизм, скільки ідею Реформації.

Парадоксом історії вітчизняного протестантизму (навіть українського християнства загалом) є асиметрія впливу соціальних та богословських чинників – перші майже не розкриті в ролі богословських розділів, але є більш зрозумілими та вагомими для масової релігійної свідомості. Саме тому багато протестантів бачать перспективи діалогу в проведенні загальних круглих столів, трапез, свят, але зовсім не уявляють теоретичну основу зближення та спільної мови. За словами відомого українського місіонера Л. Картавенка, одне фото з митрополитом означає більше, ніж усі спільні богословські конференції. Тому спілкування обмежується офіційними зустрічами ієрархів, братами інших осіб, протокольними заявами.

Між тим є доступними сенсаційні розвідки західних богословів про спорідненість доктрин православних та євангельських церков. Так звана «фінська школа» доводить типологічну близькість лютерової сотеріології та православного вчення про «теозис» [Union with Christ. The new Finnish Interpretation of Luther. – Cambridge, 1998]. Богословські концепції спасіння не є взаємовиключними, справа в засобах аргументації, особливостях мови, різних акцентах.

Є також важливі історичні факти, багато значущі для розвитку діалогу, але мало осмислені протестантами. Реформатори не мали на меті створення окремої конфесії – йшлося про реформацію єдиної, вселенської (кафолічної) церкви. Подібним чином перші євангельські віруючі в Україні, проводячи свої «штунди» – спільне вивчення Біблії та молитви, – не протиставляли себе церкві православної. В обох випадках розколи мали зовнішні (соціально-політичні) причини, а не власне богословські.

Якщо зосередитись на сутнісних аспектах теми діалогу, то дві тези виявляються евристичними для подальшого розвитку в теоретичному дискурсі та практиці: Реформація як

■ Черенков Михайло, к.філос.н., докторант Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАНУ

загальнохристиянська подія та архетип та євангельське християнство як надконфесійна спільнота.

Євангельський протестантизм розвиває ідею Реформації, надаючи їй народного і всехристиянського характеру. Те, що було протестом і критикою, стає позитивною ідеєю, яка мала передумови в історії західних та східних церков, а в перспективі могла б стати спільною для всіх конфесій. Православні та католицькі богослови погоджуються, що Церква завжди реформується і особливу цінність у справах спасіння має особистий досвід віри. Тому можна стверджувати, що Реформація може стати спільним проектом конфесій, приводом для конструктивних богословських дискусій, шляхом церковного оновлення, а не роз'єднуючим чинником міжцерковних відносин.

Євангельський протестантизм є складовою частиною євангельського християнства – неконфесійного і надконфесійного явища новітнього періоду історії Церкви. Баптисти, євангельські християни, п'ятидесятники – ці самоназви в сучасному культурному і навіть релігійному контексті втратили майже повністю свій сенс. Якщо баптисти чи п'ятидесятники не усвідомлюють себе в більш широкій спільноті євангельських віруючих, вони приречені стати маргінальною малочисленною групою.

Після проведеного у 2007 році Фестивалю надії, в якому брали участь 15 конфесій України, серед баптистських громад поширилась критика будь-яких форм єкуменізму та міжцерковного співробітництва. Як визнає офіційне видання ВСЦ ЄХБ, «Сьогодні багато говорять про те, що це було помилкою, братство євангельських християн-баптистів упоралося б із завданням євангелізації всієї країни власними силами, оскільки є найчисельнішим і діяльним в Україні» [Надія, що виправдалася // Євангельська нива. – 2007. – №3]. Оскільки саме загальнохристиянський масштаб був умовою успішності проекту, таку статтю можна було б назвати «Надія, що не виправдалася».

Бути частиною євангельського християнства означає відкритість і до історичних церков, і до нових євангельських течій. В інтерв'ю московському журналу «Рішення» лідер українських п'ятидесятників Михайло Паночко заявив, що вважає свій союз цілком історичною церквою і не має нічого спільного з новими євангельськими церквами [Простомолотова Е. Надежда Украине // Решение. – 2007. – №14]. Подібні заяви вже по відношенню до самих п'ятидесятників роблять баптисти, які вважають себе самими «історичними» серед євангельських протестантів. Очевидно, що тільки консолідація євангельських віруючих саме в їх євангельській, а не конфесійній заангажованості, зробить євангельське християнство самостійним та активним суб'єктом релігійного життя країни.

Першим кроком в розвитку діалогу між церквами може стати спільне соціальне служіння, в якому головне не доктринальна згода, але співчуття та відповідальність за суспільство. ВСЦ ЄХБ після масштабного Фестивалю надії за участю Франкліна Грема став більш стриманим у своїх ініціативах, зокрема керівництво старанно уникає співпраці з іншими конфесіями, навіть протестантськими. Більшість проектів, в яких беруть участь баптистські церкви, координуються парацерковними організаціями, місіями, благодійними фондами, а не ВСЦ ЄХБ. Так проведений 27-28 жовтня Національний День Біблії під проводом Українського біблійного товариства, яким керує экс-президент ВСЦ ЄХБ Гр. Комендант, об'єднав 16 основних християнських церков України. По всій країні пройшли свята Біблії, благодійні акції. Організатори впевнені, що такі проекти посилюють вплив церков на духовне життя: «Державна підтримка, активна участь церков і значний інтерес громадськості підтверджують любов і повагу українського народу до Слова Божого» [В Україні 27 – 28 октября – национальный День Библии // http://ecbua.info/index.php?option=com_content&task=view&id=520&Itemid=1].

Більш консервативні союзи ЄХБ зосереджені на локальних проектах, в яких благодійництво та євангелізм безпосередньо пов'язані. Так, на офіційному сайті Братства незалежних церков та місій ЄХБ України [<http://www.bibcm.info>] знаходимо статті на такі теми: чи може державна реєстрація церкви бути гріхом; взаємодія з голландською місією «Прийди та поможи»; відвідання реабілітаційного центру; місіонерські зустрічі; історичні екскурси в минуле братства.

Нові союзи євангельських церков більш відкриті до сучасних форм соціального служіння і взаємодії з іншими церквами. Церква євангельських християн «Нове життя», окрім молодіжного, дитячого, сімейного, юридичного та гуманітарного, розвиває також служіння ВІЧ-інфікованим, дітям вулиць, групам ризику та інші напрями [<http://newlife.kiev.ua>].

Одним із найбільш резонансних міжцерковних соціальних проектів став медіа-проект «Відчуй силу змін», раніше успішно проведений в 20-ти містах країн СНД. Організатором виступає міжнародний християнський фонд «Сила змін», головний офіс якого знаходиться у Фінляндії, але проект підтримали представники більшості християнських конфесій та відомі громадські організації. Впродовж місяця кияни побачили та почули десятки теле- і

радіопередач з участю відомих співвітчизників, що закликають знайти сенс і змінити своє життя. Медіа-підтримку забезпечили провідні компанії [Mainstream Communication & Consulting організувало PR-підтримку соціальному проекту // http://pr-center.org.ua/news_show.php?zap=1383].

ЦХВСУ стала лідером за числом та масштабами соціальних ініціатив. Фестиваль надії на стадіоні Олімпійський, щорічні Свята подяки в КЦ «Україна», Молитва про Україну на Майдані стали ефектними акціями церков християн віри євангельської. 21 жовтня 2007 р. на Майдані Незалежності пройшла благодійна акція «Молитва про Україну», учасники звернулись до Президента, Кабінету Міністрів, Верховної Ради щодо морального відродження українського суспільства та утвердження у ньому християнських духовних цінностей. Християни висловили свій протест проти пропаганди насилля, аморальності, нездорового способу життя у ЗМІ. Адресатам запропонували перелік гострих проблем суспільної моралі та можливі шляхи їх вирішення. «Для нас, християн різних конфесій, є болючим питання майбутнього України, її народу, наших дітей, які на сьогодні знаходяться під впливом багатьох небезпечних явищ, що поширюються в суспільстві» [Відкрите звернення учасників благодійної акції «Молитва про Україну» // http://www.uupc.org/index.php?option=com_content&task=view&id=55&Itemid=1] - ця громадська позиція стає свідомою для євангельських церков, невід'ємною частиною їх суспільного образу. До п'ятидесятників приєдналися баптисти, римо- та греко-католики, харизмати, православні.

Типовою стає готовність до екуменічної співпраці у соціальному служінні. З ініціативи Нагороди представників християнських церков України 31 жовтня в приміщенні Бюро УГКЦ пройшла зустріч з керівниками фундації «Socires» (Нідерланди), на якій йшлося про допомогу інтернатам неповносправних дітей з боку церков. За словами О. Говтвян, представника дитячого служіння ЦХВСУ, «Присутні представники Церков заявили про необхідність міжконфесійної співпраці у даній царині. Помісні церкви, що за місцем розташування знаходяться найближче до інтернату, можуть надавати посильну допомогу продуктами харчування та волонтерами. Важливим кроком, що забезпечить успішну роботу, буде проведення навчальних семінарів для працівників інтернатів» [Церкви України планують більше співпрацювати в сфері соціального служіння // http://www.uupc.org/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=1].

1 листопада 2007 р. в Києві розпочався міжнародний соціальний проект «Відчуй силу змін», підтриманий більшістю євангельських церков. Як говорять ініціатори проекту, його мета – привернути увагу киян до гострих проблем нашого суспільства і на життєвих прикладах показати реальність виходу із, здавалося б, безвихідних ситуацій: «Десятки християнських церков Києва, сподіваються, що проект сприятиме підвищенню моральних засад нашого суспільства, допоможе зміцнити сім'ї, позбавитися алкогольної та наркотичної залежності, скоротити кількість абортів» [У Києві стартує проект «Відчуй силу змін» // http://www.uupc.org/index.php?option=com_content&task=view&id=52&Itemid=1]. Серед учасників проекту – відомі українські спортсмени, музиканти, актори.

Для християн віри євангельської вже стало традицією проведення Всеукраїнського свята подяки Господу. 23 жовтня 2007 р. тисячі християн зустрілись у Національному палаці мистецтв «Україна». За словами проповідника А. Кліновського, «Україна декларативно стала християнською, сьогодні модно бути християнином, але ніколи не було стільки гріха і розпусти, як тепер. Християнство більше на устах, аніж на ділі. Щоб прийшли зміни у наш край, нам потрібно молитись. Коли євангельська мораль стане критерієм життя, коли від декларації ми перейдемо до реальних справ, тоді станемо справжніми християнами. І тоді Бог ще більше благословить наш край» [Національний палац мистецтв «Україна» знову приймав вдячних християн // http://www.uupc.org/index.php?option=com_content&task=view&id=48&Itemid=1]. Такі патріотично спрямовані великі святкові зібрання об'єднали багатьох лідерів християнських конфесій та християн-політиків.

У своєму останньому зверненні Всеукраїнська Рада Церков та релігійних організацій нагадує новообраним депутатам, що «переважна більшість громадян України, ваших виборців, є віруючими» [Звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій до новообраних народних депутатів України // http://www.risu.org.ua/ukr/resources/relig-doc/ecumen_doc/appeal_VRC_deputies2007]. Однак апеляція до віри та віруючих часто виглядає сумнівною, бо існує реальна загроза, що конфлікти між церквами будуть перенесені у парламент. Діалог між церквами стає не тільки принципом міжконфесійних відносин, але й умовою існування церкви в суспільстві та державі.

В умовах громадянського суспільства для протестантських церков діалог є *modus vivendi* – взаємини із суспільством, державою, між церквами. Взаємодія між церквами відкриває можливість виходу за межі конфесійності і храмової літургії в широке поле євангельського християнства і відповідального соціального служіння.